

Krótką historia Gimnazjum w Łukowicy

13.04.2010.

Zmieniony 22.12.2010.

Autor Małgorzata Tokarczyk, Łukowica 2009

GIMNAZJUM W ŁUKOWICY

Wstęp

Celem mojej pracy jest, przedstawienie osoby sławnego alchemika Michała Sędziwoja, żyjącego w XVII wieku wywodzącego się z małej, lecz malowniczej wioski Łukowica położonej w Beskidzie Wyspowym. Osoba ta cieszyła się wielką popularnością w wieku XVII, większą niż przyznaje się mu to w XX wieku. Często w powszechnej świadomości figuruje jako tajemniczy czarodziej, a nie sławny polski uczonek.

Pierwszy rozdział mojej pracy poświęcony będzie ogólnej charakterystyce gminy Łukowica, która obejmie położenie geograficzne, ukształtowanie terenu, historie. W drugim rozdziale opiszę powstanie oraz pracę Gimnazjum w Łukowicy, którego patronem jest Michał Sędziwój od października 2006 roku. W trzecim rozdziale zajmę się wyjaśnieniem pochodzenia słowa chemia oraz dziejami alchemii, ale przede wszystkim przybliżeniem samej postaci Michała Sędziwoja, jego życia twórczości i odkryć.

ROZDZIAŁ I

Ogólna charakterystyka gminy Łukowica

1. Położenie geograficzne

Gmina Łukowica należy do powiatu limanowskiego, który leży w środkowej części województwa małopolskiego. Powierzchnia powiatu to 952 km² zamieszkiwany jest przez 116 tysięcy osób. Powiat tworzy 12 gmin, z tego 2 gminy miejskie i 10 gmin wiejskich, do których należy Łukowica. Gmina Łukowica położona jest w grupie górskiej, którą nazywa się Beskidem Wyspowym. Od południa Beskid Wyspowy przylega do rozległego pasma Gorców, gdzie początkowo granicą jest dolina rzeki Raby, natomiast dalej doliny rzeki: Mszanki i Kamienicy. Wschodnie obrzeża tej grupy Górskiej ogranicza dolina rzeki Dunajca, od strony północnej Beskid Wyspowy przechodzi w pogórze Wielickie, przy czym za granicę przyjmuje się tutaj: Stradomki, Krzyworzeki, Kobylnika, Węglówki, Raby i Krzyczanówki. Charakterystyczną cechą Beskidu Wyspowego wyrastanie odosobnionych, wyspowo wznoszących się szczytów z typowo podgórskiego, sfalowanego łagodnymi garbami krajobrazu. Szczyty te mają strome, czasem nawet bardzo spadziste stoki. Poszczególne szczyty górskie oddzielone są głębokimi dolinami rzecznyymi, które od dawien dawna wykorzystane były jako trakty komunikacyjne. Gmina Łukowica graniczy z czterema gminami. Od północy z gminą Limanowa, od wschodu 6 z gminą Podegrodzie, od południa z gminą Łącko, a od zachodu z gminą Kamienica.

*rys.1 Mapka gminy Łukowica

W skład gminy Łukowica wchodzi dziewięć wsi: Łukowica, Przyszowa, Roztoka, Młynczyńska, Jastrzębie, Stronie, Jadamwola, Owieczka, Świdnik.

*fot.1 Widok Łukowicy z przysiółku Zawada

2. Ukształtowanie terenu

W związku z tym, że gmina Łukowica położona jest w Beskidzie Wyspowym wyróżnia się charakterystycznym krajobrazem odosobnionych, izolowanych szczytów przypominających wyspy. Partie szczytowe zawdzięczają swoją wyniosłość odporności piaskowca magurskiego. W gminie Łukowicy wzniesienia wahają się od 350m n.p.m. do 806.8 m n.p.m. Do największych wzniesień należą Góra Kłończyk (806.8 m n. p.m.), Łyżka (802.7m n.p.m.) i Szkiełek (749m n.p.m.).

*fot.2 Beskid Wyspowy – gmina Łukowica w tle Tatry

3. Historia

Według tradycji nazwa Łukowica pochodzi od łuku. Broń ta wytwarzana była z drewna cisowego dla wojsk króla Władysława Łokietka. Pierwsza wzmianka historyczna pochodzi z 1326 roku, Wieś była wtedy własnością rycerską Jastrzębców, a później Sędzimirów z rodu Sędzimirów wywodził się Michał Sędziwój słynny w całej Europie alchemik, pionier chemii.

PIERWSZE ŚLADY OSADNICTWA

Początkowe fakty z dziejów Łukowicy przedstawiają się dość mgliście. Całą wiedzę na ten temat można zawęzić do kilku znalezisk w Świdniku, sąsiadującym z Łukowicą. Bardzo istotne w tym miejscu to znalezisko cmentarzyska datowane na 1000- 800p.Ch. z okresu kultury łużyckiej, odnaleziono tu również miecze z brązu ceramikę i monety. Archeolodzy twierdzą, że założyciele cmentarzysk nie osiągnęli pełnej stabilizacji osadniczej, chociaż ludność utrzymująca cmentarzyska przenosiła się z miejsca na miejsce w bliskiej okolicy swych cmentarzy, najdalej o 1,25 km. Można w tych miejscach zaobserwować ślady osad z różnych okresów, to znaczy ślady świadczące o ruchach ludności, korzystającej ze swego cmentarza. " Cmentarzyska stanowią przejaw tendencji stabilizacyjnych osadnictwa, ograniczenie rewiru wędrówek, rozwijanych przez poszczególne rody"(H. Łowmiański, Początki Polski, Warszawa 164, s. 285.). A zatem możliwe jest, że w niedalekiej odległości od znaleźnego cmentarza pojawiały się epizody osadnicze na tym terenie najdalej od XIII w p.Ch. Kultura łużycka była to kultura rolniczej ludności osiadłej, stosująca także narzędzia metalowe do uprawy roli. Na podobne cmentarzyska z tego okresu natrafiono w Starym Sączu i Chełmcu oraz również z tego okresu na gród w Maszkowicach i osadę obronną w Zabrzeży. Kolejne znaleziska w Jastrzębiu i Czarnym Potoku pochodzą z okresu tzw. rzymskiego (od początku n.e. do ok. 400 n.e.), gdzie odnaleziono monety i ceramikę.

ZABYTKI W GMINIE ŁUKOWICA

W Przyszowej na wzgórzu Łyżka znajduje się nie zbadane jeszcze zamczysko, po którym pozostały rumowiska i piękne legendy.

Jedna z miejscowych legend wydaje się być niezwykle prawdopodobną. A brzmi ona tak - 400 w XIII w., kiedy właścicielką dóbr sądeckich była Kinga, żona Bolesława Wstydlwego(kanonizowana przez Jana Pawła II w 1999r.) tu na łyżce na wschód od grodu z kultury łużyckiej znajdował się prawdopodobnie gród drewniany. Podczas najazdu tatarskiego na Małopolskę i Śląsk Kinga musiała uciekać ze swojej posesji w Starym Sączu zabierając ze sobą skarby. Najbliższym i doskonale ufortyfikowanym grodem na drodze księżnej podczas ucieczki stał właśnie gród na łyżce. Może to właśnie tu schroniła się przed nazwą potoku Lemieszysko, który ma swoje źródło na łyżce i spływa do Przyszowej.

W dokumencie przekazania Sądecczyzny Kindze przez jej męża Bolesława wymienionych jest kilkadziesiąt wsi, z których naukowcy nie potrafili zidentyfikować miejscowości o nazwie Lemiesz. Czyżby to tylko zbieg okoliczności, a może ważny argument do potwierdzenia tezy o własności dóbr na łyżce przez Kingę. Z zabytków historycznych w gminie Łukowica należy wymienić drewniany kościół wzniesiony w latach 1693- 1697, zbudowany na zrąb, z wieżą o konstrukcji słupowej. Na ścianie wschodniej prezbiterium Ogrojec z posągami z XVII - XIX w. Przy wejściu do kruchty cenne malowidło z XVIII w., ołtarz główny z końca XVII w., dwa boczne z wieku XVIII. Chrzcielnica kamienna z 1693 r. i ambona w stylu barokowym, dwa konfesjonały rokokowe, organy w tym samym stylu. Na wieży dzwon z 1752 r.

*fot.4 Kościół z VII wieku w Łukowicy

Kaplica murowana na cmentarzu pod wezwaniem Krzyża Świętego w stylu gotyckim, pochodząca z czasów Polskich Arian, niejednokrotnie ulegała częściowemu zniszczeniu i odbudowywana była w 1853 i 1953r.

W niedaleko położonej wsi Świdnik znajduje się zabytkowy dwór alkierzowy pochodzący z 1752 roku. Zajmuje on czołową pozycję wśród dworów z tego okresu, niedawno został włączony do małopolskiego "Szlaku Architektury drewnianej". Otoczony jest pięknym parkiem, w którym na szczególną uwagę zasługuje brzoza aleja, ocieniająca drogę dojazdową do dworu. Główna część dworu jest prostokątna, jednokondygnacyjna z niskim, czterokolumnowym gankiem od frontu i facjentą od tyłu. Na narożnikach korpusu głównego usytuowane są cztery jednokondygnacyjne alkierzyki. Całość nakryta jest dachem gontowym. Na szczególną uwagę zasługują dwa dwukondygnacyjne kominki: jeden z ramą ornamentalną i maskaronem, drugi skromniejszy, ozdobiony jedynie ornamentem. W parku stoi mocno zdewastowana kaplica, murowana, również pochodząca z XVIII w. Wybudowana została na grobie zamordowanych tu arian. Szczególnie cenny jest kamienny portal i żelazne drzwi z XIII w.. Nieopodal znajdują się resztki dawnego zboru ariańskiego.

*fot.5 Dwór w Świdniku

W Przyszowej znajduje się kościół pod wezwaniem św. Mikołaja - biskupa został on zbudowany w latach 1901 - 1906 w miejsce poprzedniego, drewnianego kościoła z 1812 r według projektu architekta Teodora Talowskiego. Został zbudowany w stylu neogotycki z kamienia i cegły, pierwotnie kryty dachówką a obecnie blachą. Wzniesiony jest na planie krzyża, jednonawowy z kaplicami o charakterze transeptu. Wnętrze nakryte sklepieniami neogotyckimi. Bogaty detal architektoniczny, kamieniarski i neogotycki.

W fasadzie frontowej okno z ozdobną rozetą, nad nim kamienny posąg Chrystusa Ukrzyżowanego. Polichromia wnętrza, ornamentalna i figuralna, malowana w 1939r przez Adama Miksza. W wyposażeniu - 5 ołtarzy z różnych okresów:

- Główny 1953-1955, neogotycki, projektowany przez Czesława Denczowskiego; w nim obraz Ukrzyżowania; barokowy z XVIII w. pochodzący ze starego kościoła

- Dwa ołtarze boczne, neogotyckie, wykonane w roku 1907 przez Wojciecha Samka. W jednym z nich znajduje się obraz Maryi z Dzieciątkiem przeniesiony ze starego kościoła, czczony od wieków przez parafian, jako Cudowny obraz Matki Bożej "Wspomożenia Wiernych" oraz obraz Cudowny Przemienienia Pańskiego. Ambona późnobarokowa z XVII w., chrzcielnica kamienna wczesnobarokowa z 1617r, z kartuszami, na których są herby: Strzemię i Ostroga oraz inicjały fundatora Z.k M.W.Przyszowa.

W Przyszowej znajduje się również dwór przebudowany w 1914 roku, ponieważ ten pochodzący z XVI wieku został zniszczony w czasie bitwy pod Limanową, obecnie wyremontowany.

POCZĄTKI SZKOLNICTWA W ŁUKOWICY

Pierwsza szkoła parafialna powstała pomiędzy 1577 a 1596 rokiem. Kierował nią Andrzej Czyżowski. Niestety, 12 lat później przez zaniedbanie plebana szkoły już nie było. Działalność tej instytucji wznowiono w pierwszej połowie XVIII w. wraz z pojawieniem się nowego plebana. Zatrudnił on organistę, który pełnił obowiązki nauczyciela. W połowie XVIII stulecia był nim Józef Węgleński, który uczył pięciu scholarów (dla porównania w Limanowej było ich 4, a w Przyszowej 2).

Historia - już nie parafialnej- szkoły w Łukowicy rozpoczyna się w momencie podpisania aktu fundacyjnego tej instytucji przez rady gmin Łukowica i Zawada dnia 8 października 1882r. Ustalono wówczas, że do sierpnia 1888r. wybudowana zostanie szkoła składająca się z jednej izby szkolnej i pomieszczenie dla nauczyciela. Przez kolejne lata rada gminy i dziedzic Rudnicki dyskutowali nad lokalizacją budynku szkolnego. W grę wchodziły następujące miejsca: na rynku między sklepami, na obszarze posiadłości Państwa Rudnickich na starym dworzysku, lub na starym browarzysku, wreszcie w dniu 16 marca 1889r. ustalono plac szkolny obok Zerklera przed Eincigerem. Ponadto uchwalono uposażenie dla nauczyciela w postaci bezpłatnego mieszkania i rocznego dochodu 250zł reńskich oraz budżet szkolny, który miał wynosić 100zł reńskich. Jednoizbową szkołę z kociołkiem na trzy garnce i powały wylepionej gliną na 2 cale wybudowano w 1891r. W tym czasie uczyło 3- 4 nauczycieli. Oto ich nazwiska: Antoni Grodziński (1887- pierwszy nauczyciel), J. Koszecki i Aleksander Padowski(1890-91),

Helena Sandewicz (+ 1891), Helena Przybyś, Zofia Kaszubska (od 1904r.), Roch Kosiński (od 1906r.- 1926), Piotr Wolak, Franciszek Król (1919), Franciszek Szeligiewicz(od 1923r.), Tadeusz Mitusiński (ok. 1926r.), Apolonia i Franciszek Szeligiewicz (w czasie II wojny światowej). Piętnaście lat po wybudowaniu ostatniej szkoły podjęto już decyzję o budowie nowej ze względu na zły stan obecnego budynku i wielkiej liczby dzieci, ale do tego czasu korzystano z istniejącego budynku. 23 lutego 1938r. zaprojektowano, że nowa szkoła będzie siedmioklasowa, a budżet roczny szkoły na 1939r. będzie wynosił 409zł. Niestety, dokładną realizację tych zadań przerwał wybuch II wojny światowej.

*fot.3 Widok Rynku w Łukowicy

ROZDZIAŁ II

Gimnazjum w Łukowicy powstanie i działalność

Gimnazjum w Łukowicy zostało powołane do życia wraz z reformą oświaty w 1999 roku w wyremontowanym budynku urzędu stanu cywilnego. Dwa lata później otwarto nowe skrzydło z salami lekcyjnymi oraz piękną nowoczesną salą gimnastyczną. Zaplanowane jest również wybudowanie krytego basenu.

fot.6 Otwarcie nowo wybudowanego skrzydła i sali gimnastycznej.

Organem prowadzącym jest Urząd Gminy w Łukowicy na czele z panią wójt inż. Czesławą Rzakosz. Funkcje dyrektora od samego początku pełni mgr Leszek Lis. W Gimnazjum uczy się ponad 300 uczniów tworząc 13 oddziałów. Oprócz młodzieży z Łukowicy do naszej Szkoły uczęszczają uczniowie z pięciu okolicznych wiosek (Świdnik, Owieczka, Jadamwola, Jastrzębie, Młyńczyska, Roztoka).

fot.7 Budynek Gimnazjum w Łukowicy

Uczniowie gimnazjum w Łukowicy mogą rozwijać swoje zainteresowania na różnego rodzaju kółkach przedmiotowych oraz zainteresowań np. polonistycznym, chemicznym, biologicznym itp. a także teatralnym, tanecznym, sportowym. Dzięki czemu kwalifikują się do etapów rejonowych i wojewódzkich różnego rodzaju konkursów i odnoszą w nich liczne sukcesy np. w ostatnim roku szkolnym 2005/2006 konkurs Eko - Planeta III miejsce w województwie Pietrzak Łukasz, finalista etapu wojewódzkiego Ogólnopolskiego Konkursu Historycznego „Losy żołnierza i dzieje oręża polskiego w latach 1531-1683” Krystian Talar, Małopolski Konkurs Recytatorski „Wy jesteście nadzieją świata” Izabela Daniel wyróżnienie w konkursie wojewódzkim, II i III miejsce w Ogólnopolskim Konkursie Fotograficznym „Kapliczki i zabytki sakralne Karpat” Marcin Zaremba, Joanna Tokarz, Ogólnopolski Turniej Wiedzy Pożarniczej Damian Pietrzak II miejsce w powiecie, Łukasz Pietrzak IV miejsce w powiecie, Powiatowa Gimnazjada w Piłce Siatkowej III miejsce w powiecie, Powiatowa Gimnazjada w Piłce Koszykowej III miejsce w powiecie, Powiatowe Biegi Przełajowe z okazji Święta Niepodległości drużynowo II miejsce. Działający w naszej szkole kółko teatralne „Zdwora” przygotowało w reżyserii Ewy Migdał i scenografii Jarosława Czaji Mickiewiczowskie „Dziady”. Spektakl odbył się w plenerze w starym dworskim parku w Świdniku. Zgromadził on liczną publiczność w różnym wieku ze względu na duże zainteresowanie spektakl powtórzono jeszcze dwa razy. Teatralna trupa wystąpiła również gościnie w Mszanie Dolnej na scenie „Starej Winiarni”. Uczniowie naszej szkoły biorą aktywny udział w życiu kulturalnym gminy, promując walory turystyczne najbliższej okolicy poprzez organizowany corocznie Rajd im. Michała Sędziwoja. Organizatorem rajdu jest Dyrektor Gimnazjum w Łukowicy, współorganizatorem jest PTTK Odział Limanowa i GOPR Sekcja Operacyjna Limanowa, Patronat honorowy sprawuje Wójt Gminy Łukowica.

Przygotowane są trzy trasy:

Pierwsza trasa Ostra – Jeżowa Woda – Skiełek – Łukowica (czas ok. 3 godziny).

Druga trasa Przyszowa – Łyżka – droga pod Pępówką – Łukowica (czas ok. 2.5 godziny).

Trzecia trasa Limanowa – Jabłoniec – Kuklacz Zachodni – Mała Polana – Łyżka – Pępówka

- Zawada – droga pod Cisówką – Łukowica (czas ok. 4 godziny).

W trakcie rajdu organizowane są konkursy, które cieszą się dużym zainteresowaniem:

-Konkurs wiedzy o Michał Sędziwoju.

-Konkurs wiedzy o Łukowicy (geografia, historia, kultura).

-Konkurs piosenki turystycznej i regionalnej.

Rajd posiada swoją stronę internetową www.rajds.republika.pl

Dzięki tak zorganizowanemu rajdowi, uczniowie nie tylko poznają walory turystyczne naszej okolicy, ale także uczą się historii, kultywują tradycję mogą lepiej poznać życie i działalność tak wielkiego człowieka, jakim był Michał Sędziwój, który urodził się w naszej miejscowości, a przy okazji bardzo dobrze się bawią.

*fot.8 Występ młodzieży gimnazjalnej podczas rajdu im. Michała Sędziwoja – konkurs piosenki regionalnej

Uczniowie naszego gimnazjum, co roku biorą udział w powiatowym owocobranii, które odbywa się na terenie naszej gminy, przygotowując wraz z nauczycielami dekorację oraz program artystyczny, dzięki czemu promują naszą szkołę i gminę na zewnątrz.

*fot.9 Występ młodzieży gimnazjalnej – Powiatowe Owocobranie

Biblioteka publiczna w Łukowicy organizuje, co roku różne konkursy między innymi konkursy fotograficzne eksponujące piękno naszej gminy np. „Gmina Łukowica w obiektywie”, „Wakacje w Łukowicy”, „Kapliczki w gminie Łukowica” uczniowie naszego gimnazjum nie tylko biorą udział w tych konkursach, ale także odnoszą w nich sukcesy.

Również w szkole są organizowane ciekawe konkursy np. na najlepszą stronę internetową poświęconą: Michałowi Sędziwojowi, swojej miejscowości, konkurs poezji religijnej, poezji Kochanowskiego, kś. Jana Twardowskiego, Jana Pawła II, walentynkowy konkurs literacki na najpiękniejszy wiersz o tematyce miłosnej, konkurs o Unii Europejskiej i wiele innych.

Także nauczyciele pracujący w naszym gimnazjum promują naszą gminę i szkołę na zewnątrz zamieszczając liczne i bardzo ciekawe artykuły w Almanachu Ziemi Limanowskiej, w gazecie pt. „Echo limanowskie”, które dotyczą między innymi historii, ciekawych odkryć, zabytków, szaty roślinnej, piękna krajobrazu, interesujących osób pochodzących z naszej gminy. Uzupełniają oni swoje artykuły ciekawymi zdjęciami oraz szkicami wykonanymi przez siebie. Biorą także udział w licznych konkursach np. Skarby Małopolski III nagroda Jarosław Czaja za zestaw prac (zdjęć) z terenu naszej gminy, I nagroda Skarby Małopolski scenariusze warsztatowe za scenariusz pt. „Siła szczegółu” – Warsztaty w dworze w Świdniku koło Limanowej.

Gimnazjum posiada dwie strony internetowe przygotowane przez nauczycieli i uczniów www.gimnazjum.republika.pl, www.lukowica.neostrada.pl.

Na stronach tych można znaleźć kronikę fotograficzną, informacje dotyczące naszej gminy jej historii, środowiska, legend, kadry uczącej w gimnazjum, Michała Sędziwoja, rajdu im. Michała Sędziwoja.

Od kilku lat nasze gimnazjum współpracuje z zaprzyjaźnionym gimnazjum z Austrii. Co roku dzięki temu młodzież może wyjeżdżać na wymianę do Austrii i przyjmować później gości u siebie. W trakcie wyjazdu uczniowie zwiedzają Austrię, biorą udział w lekcjach, mogą poćwiczyć posługiwanie się językiem niemiecki i angielskim. Dla wielu wyjeżdżających uczniów jest to pierwszy „kontakt” z zagranicą.

Dnia 26 października odbyło się nadanie im Michała Sędziwoja Gimnazjum w Łukowicy. Na uroczystość przybyło wiele zaproszonych gości władze oświatowe, powiatowe, gminne, dyrektor zaprzyjaźnionej szkoły z Austrii, rodzice, uczniowie. Z tej okazji grupa teatralna „Zdwora” przygotowała spektakl w reżyserii Ewy Migdał, który odtworzył i ożywił scenę z obrazu Jana Matejki przedstawiający Michała Sędziwoja prezentującego złotą monetę królowi Zygmuntovi III.